

Петър **ГОРЯНСКИ**

КОЛЕДА

Къде си, малка, светла моя Коледо,
под преспи сняг ли времето те скри?
В душата ми, забравена отколе,
остана ти при детските игри.
На дядо ми не стига броеницата
да отброя годините след теб.
Ти беше в оня дъх на кървавица,
във бъдника, в пшеничения хляб.
Посрещах те като любима приказка,
която вече знаех наизуст.
През тази нощ тъй вярвах, че е близко
кошарата на малкия Иисус.
А майка Му – тя беше като моята,
те всички са еднакви по света.
И влъхвите, смутили с реч покоя,
аз виждах през широката врата.
А образа на Йосиф Назарянина
не беше ли на бедния дървар,
с онез очи от тежка скръб наляни,
на птиците, на вятъра другар?
Но ето, че се хлопна. Коледарите
застанаха със песен на уста.
На църквата клепалото удари
и като птица литна песента.

II.
– Отвори ни портите, стопанино.
Едър сняг навън е навалял.
Пейте, мои весели акрани,
жалбите ни вятърът отвял.
Да покълне житото по нивите,
да налее злато едър клас.
Нека веят ветровете диви,
нека пада остър студ и мраз.
Тази нощ е нощ на Богородица,
на небето грей една звезда -
тя през мъка към добро ни води,
тя топи в сърцата ни леда.
Нека бъде весело в душата ни,
тази нощ родил се е Христос,
нека всички люде по земята
да Го срещнат като чакан гост.
Отвори ни портите, стопанино.
Едър сняг навън е навалял.
Пейте, мои весели акрани,
жалбите ни – вятърът отвял.

III.
Дядо ми ще вдигне тежка бъклица,
бавно ще отрони благослов:
– Нека бъде житото без къклица
и без завист нашата любов.
Отчупете всички от погачата,
руйно вино пийте ред по ред,
за живот и здраве на орачите,
кошерите да са пълни с мед.
Дружно ще отвърнат коледарите:
– Тази нощ роди се Божи син.
Да са пълни къщите, хамбарите,
да сте здрави всичките. Амин.
Аз ще гледам дълго и учудено,
притаен на топло в някой кът.
А в душата, светла и пробудена,
като сняг възторзи ще валят.

IV.
Сега е също Коледа. Навън
снегът застила улици и къщи.
Но аз не съм отдавна вече същия.
И Коледа за мен е само сън.
Не грее тук любимата звезда -
остана тя зад селските огради.
Навън пищи едно огромно радио
и с песните си весели града.
Запя там нейде коледарски хор
и песента се плъзна по антената.
Но песента е толкова студена
и сякаш че излиза от затвор.
И ако можеше отнейде тук
да се яви набожният ми дядо,
от ярост би строшил туй мое радио
и би проклел любимия си внук.

Електронно издание на адрес: **vestnikiskri.com**
Издава свещ. Лъчезар Лазаров, отговорни редактори Снежана Костадинова, Боян Балкански. С. Искрец
Тел. за връзка – **0885987833**. Моля, изпращайте материали на електронен адрес: **vestnik_iskrec@abv.bg.**
Ползвани сайтове: https://www.slovo.bg/, https://otkrovenia.com/bg/kartini/vyatyr-40

ISSN 2738-7798

ИСКРИ

Искри в Искрец словесното огниво. И сее във душата светлина. Сеяч е то на дефицитно слово, разнасящо човешка топлота.
П. Пеев

СТРАНИЦИ ЗА ПРАВОСЛАВИЕ И КУЛТУРА. Брой 28, НОЕМВРИ, 2021 г.

Преподобни Теодосий Търновски и исихазмът по нашите земи

„В блажено пустинно безмълвие, горящ от любов към Бога, си посрамил лукавите бесове и злочестивите еретици“

В края на месец ноември **(27.11)** Светата ни Църква почита паметта на св. Теодосий Търновски – една достойна и светла личност в сонма на българските светци. Просиял в далечния 14 век, той се числи към монасите исихасти (анахорити[1]) – особени служители на Бога, които с голямо усърдие, в безмълвие и тишина, прославяли нашия небесен Баща. Тези ангели в човешко тяло, по примера на Кръстителя Господен – пророка и предтеча Йоан, се уединявали в далечни, скрити и недостъпни за света, местности, скалисти пещери и планински пустини, където пребивавали в постоянна молитва. Осъзнали, че истинските Божии угодници всячески трябва да се откъснат от света, за да могат да се докоснат до Твореца, те се сподобили да виждат с очите си нетварната светлина, тъй както са я видели навремето апостолите Петър, Яков и Йоан при чудесното Христово Преображение.

Историята на пещерното отшелничество в България води началото си още от 10 в. с делото на основоположника на българското монашество св. Иван Рилски. Хронологически той е наследник на пещерното монашество от византийското ранно Средновековие, а то от своя страна – на това от късната античност – 4-5 в.

1. От гр.(αναχωρητης) – отшелник, напуснал света, черноризец.

Продължава на стр. 2

И до днес важна част от българската история са средновековните пещерни обители, съхранили безценни образци и стенописи, архитектурни и епиграфски паметници с висока художествена и документална стойност. Някои от тях са: пещерните комплекси по

долината на р. Русенски лом[1], при селата Иваново, Нисово, Ветово, Писанец и Червен (Русенско),

Алботинския манастир (Видинско), При Мадара и Косово (Шуменско), при Сеново, Кривня, Хлебарово (Разградско), Крепча и Опака (Търговищко), Камен бряг и Тюленово (Добричко), при с. Рояк (Пловдивско), при Разбоище, Годечко, Карлуковските пещерни скитове, скалните църкви при селата Маточина и Михалич (Хасковско) и др.[2]

Славата и подвигът на неговата школа в Кефалар-ския (днес Килифа-ревски) манастир, до Търново, били известни.

"... Теодосий (...) привличаше като магнит много други от различни места и тази чудна планина се изпълни с много монаси ..."[3]

Именно тук бъдещият Московски патриарх св. Киприян (Цамблак) се запознава с учението на исихазма, за което ще стане дума по-късно, доразвива духовната си култура и придобива завидни знания. Известно е, че сред тази школа са организирани най-големите скриптории на всички времена. Сред тях се е откроявал монахът Дионисий Дивни – известен преводач и бързописец и много други български светци.

В школата на преподобни Теодосий Търновски пребивава и бъдещият духовен водач на българския народ – св. Патриарх Евтимий (Търновски).

Духовните традиции на Исихазма обогатили книжовното наследство не само на Търновската книжовна школа през 14 в. Отпечатъкът му изцяло в църковната архитектура и изкуство откриваме в културата и на други славянски и неславянски народи през Средновековието.

Исихазмът, това забележително духовно движение преминава като *„метеорна светлина“*[4] по небосклона на целия бурен и наситен с изпитания за балканските народи, 14 в. То противостои с божественото си достойнство на социално-политическите и религиозни трусове на Балканите и оставя за дълго своя отпечатък върху средновековната българо-византийска литература и изкуство, превръщайки се в благодатен подем на духовния и културен живот на близки и далечни народи.

Седни да пиеш едно вино с мене и да ти кажа от къде да се вардиш ако речеш да ставаш горски. Аз не можах да се опазя, защото бях млад и неопитен. Не познавах тънкостите на службата и това ме катурна надолу с главата. Мислех, че като пазя гората от посегателства и външна намеса с това ще спечеля уважението на хората и обществото, а то не било така. Трябвало да разбирам от дипломация и двойно счетоводство.

Най-напред, като постъпих на служба, залових в нарушение Гунчо Гроздин. Натоварил синковецът една кола дъбе от Шумнати рид и си се движи спокойно като през бащиния. Запънах му аз карабината, а той не ме бръсне за слива.

– Върви си по пътя – дума ми – и си гледай работата! На мене еди кой си ми е зет и му прави сметка, ако речеш да ми създаваш вертели!

– На мен – казвам аз – точно това ми е работата! И хич не му се уплаших.

– Щом еди кой си ти е зет, ти най-много трябва да спазваш законите. Разпрягай – викам му – и тръгвай пред мене!

Написах му акт, написах и на другите, които имаха разни зетьове, сватове и не знам какви си, и които мислеха, че гората им е даде-на за лично ползване. Опънах им се, значи, от позицията на силата, но те не се предадоха. На два пъти ми устройваха бомбардировка с камъни и учредиха организация за подмолна дейност.

Че като почнаха да валят, бай Иване, ония ми ти анонимни доноси, ония ми ти писма – кое от кое по-страшно. Напивал съм се бил като свиня, закачал съм чуждите булки, продал съм бил половината Шумнати рид и какви ли не. Ти поне знаеш, че освен преварена вода и плодово питие, друго не съм вкусвал, ама иди доказвай. Никой не ти вярва. Разнищиха ме от анкети и в горското стопанство взеха да ме сочат за пример как не трябва да се служи.

Както и да е. Справих се аз с тази потеря, но се отрази на натурата ми и чатпат взех да посръбвам. Ликвидирах, значи, индивидуалните нарушения в горския фонд, но тогава се явиха колективните, под формата на разни строителни комитети, обществени организации и други подобни.

Идва, да речем, председателят на общината или на някаква си там комисия и казва:

– Започнали сме строеж на електрическа линия за Горно село и ни трябват двеста стълбове. Ела – кай – утре с нас да отбележим къде да ги отсечем!

– Дадено – отговарям аз, – ама имате ли тапия от горското стопанство?

– Нямаме – казва – защото не ни разрешават, но ние ще минем и без нея. Гората е народна и електричеството е за народа. Няма, значи, лично облагодетелстване.

– Не може – опъвам се аз. – Щом горското стопанство не е разрешило, не е за сечене и е неподходяща за такива мероприятия. Вие – казвам му – може да потърсите стълбове от Чамкория или от където искате, но тук няма да пипате без съответното позволение откъдето трябва.

Че като ме емна тогава, бай Иване, оная ми ти обществена сила, че като ме почна.

– Ти знаеш ли – казват, - че ние тук строиме социализъм, знаеш ли, че планове изпълняваме?

– Знам! Ама за тая работа си има ред и законност.

– Нищо не знаеш! Ти – казват – си враг и саботираш строителството. Ти си шпионин, империалистически агент, душител на народното и ние ще те поставим там, където ти е мястото. На въжето ще те пратиме!

Помня, че само поп не ме наричаха, защото ачик се вижда, че не съм. Иначе ме кръщаваха както има скимне и аз се предадох.

Не бой се! – успокояват ме те. – Щом е за народното никой копче няма да ти каже. Ако дип нещо те подгонят, ние сме насреща и ще те защитаваме. С нокът – казват – няма да позволим да те барнат!

Почнаха и други строежи и Шумнати рид отиде та се не видя. Остана му само името. Даже някои от големците не успяха да си препокрият къщите и да си оградят дворовете. Получи се, значи, една аритметика, от която и децата имат понятие – строеж за хиляди, масраф за милиони. И кой, мислиш, обра пешкира за цялата тая галимация – пак аз. С мене си измиха ръцете селските големци.

Щом не е било редно, той да не е позволявал подобно изопачение. Ние – казват – разбираме от овошки и люцерна, но от горска растителност и хабер си нямаме. Той като специалист е трябвало да ни вразуми и сега Шумнати рид пак да си е шумнат, а не да се търкалят по територията му само дънери!

Добре, че хората, които разследваха тая трагедия не излязоха вчерашни. И на други места имало подобни случаи и не се подадоха на фалшификациите. Доказа се като две и две, че е упражняван натиск върху личността ми и че съм затварян в общинската маза. Оправдах се, значи, но се повредих психически. Органите ми за управление взеха да засичат и аз започнах да гледам на службата другояче. Ударих го на търговия, на ядене и на пиене, и сам си изпросих уволнението.

Гледай ме сега, бай Иване, и ме рисувай както намериш за добре. Кеф ти целия, кеф ти – до половината. Все ми е едно. †

Александър ***ВУТИМСКИ***

ПРОЛЕТ

Ветрове, ветрове, ветрове,
дървесата залюшнати лудо,
като ручей размръзнал пробудихте
мойто снежно сърце, ветрове!

Весел блясък цъфти във очите ми.
Всеки храст, всяка клонка трепти.
Нашироко звънят равнините
и дълбоко в земята тупти

едно бодро, огромно сърце.
Звънко слънце, нахлуй във
колибите!
От просторния лъх ще загрибаме
с пълни шепи. Могъщи ръце

ще протегнем към мокрите
плугове.
Ето стъпки, лъчи, гласове.
Кой сега над просторните угари
тича луд и звъни, и зове?...

Ветрове, ветрове, ветрове,
дървесата залюшнати лудо,
като ручей размръзнал пробудихте
мойто снежно сърце, ветрове! †

Никол ***НИКОЛОВ***

НА РОДНОТО МИ СЕЛО

Варана. Ами че то не на всяка карта го има.

Стари къщи.
Стари хора.
Стара слава.
Туй си, мое село,
моя мъничка държава.
Все по-често
идвам в тебе,
уморен от градски грижи.
Твоят дъх е дъх целебен.
Като княз
по твойте улички се движа.
Много свят обходих вече,
участта ми бе такава –
да пътувам!
Ала някой ден,
от Господа уречен,
ще остана тука
сред къра
и пшениците презрели,
дето яребица пърха
и щурче
от детството ми пее.
И с пръстта ти плодна
кротко ще се слея. †

Андрей ***ВИДЕНОВ***

ИЗПОВЕД

Не признаваше спиртните напитки Тончо горският и капка не туряше в устата си от тези произведения на човешкия гений. Само натурална вода и лимонада консумираше за срам на горската служба и за подигравка на фуражката, дето носеше на главата си. Добре, че тая му дейност не продължи задълго и не успя докрая да урони престижа и авторитета на горските служители. Осъзна се навреме и сега пие за мое и твое здраве и хич не гледа кое питие за кой сезон е предназначено и дали е за преди ядене или за след това. Гълта каквото му попадне и в каквото количество му го донесат.

– И отрова – кай – да ми дадете и нея ще изпия! – така се е усъвършенствал значи, че в последно време взе да минава границите на възможното.

– Не отиваш на добре, Тончо, не правиш хубаво, момчето ми! Вярно – казвам му, – че горската служба създава добри условия за развитието на този род самодейност, но ти го прекали. Опиянчи се съвсем и може да те уволнят.

– Тя мойта, бай Иване, се свърши! Вчера – кай – ми подписаха легитимацията, но хич не ме е еня!

Пряк ученик на известния св. Григорий Синаит, преподобни Теодосий пребивава, заедно с други българи исихасти, в известният духовен център в областта „Парория“[5]. Писмената традиция на парорийските монаси, е унаследена от манастирските скриптории в Константинопол, Св. гора Атонска, Странджанската Света гора, Търновград, църковните и манастирски комплекси около Несебър, Созопол, Сливен и др. Традициите им по отношение на исихазма водят началото си от пещерния аскетизъм в Мала Азия, Египет и Синай, чиито основи са положени през 4 в. от преподобните отци Антоний Велики, Йоан Лествичник и др. Естествени продължители на тяхната традиция се явяват именно исихастите от 14 в. Григорий Синаит, Теодосий Търновски, Ромил Бдински, Киприян (Цамблак), Иларион и Климент, преводачът Дионисий, Марк Клазуменски, Герасим от Еврипа и мнозина техни последователи – анахорити и схимници, чиито имена са останали между пергаментите, потулени в мрака на времето. Те са ревностни защитници на чистотата на православната вяра. Боговдъхновените им слова затварят устата на множеството еретици, с които е изпълнен преломния 14 век. Самият св. Теодосий става пример за множество монаси и отшелници, които пламенно възпитава и наставлява към Бога, като със своята проповед *„довеждаше всички до умиление и плач, понеже забиваше в душите им жилото на усърдието“.*

В средата на 15 век Византия, свалила флага с двуглавия орел, напуска водите на Босфора и като „кораб“ с множество пробойни, поема на север, за да търси пристанище на покаяние. Там, където по-рано било разцъфнало православието, приели духа и наставленията на последните източни патриарси, Калист I и Филотей Кокинос[6]. А пътят минава несъмнено през Парория, Търново и Кефалария[7]. По него вървят исихастите-анахорити, ученици и следовници на светите Григорий Палама, Григорий Синаит и патриарх Калист – българските духовници, сред които, като ярко небесно светило, се откроява образът на преподобни Теодосий Търновски.

[1] Обитавани от св. Патриарх Йоаким I (1235 – 1246), пребивавал в манастира „Св. Архангел Михаил“, преди да заема патриаршеската катедра в Търново.

[2] Исторически обекти и лингвистична хронотопия на исихазма в Източна Тракия, Д Лалчев, В. Търново, 2012 г.

[3] Из житието на Св. преподобни Теодосий Търновски, написано от св. Калист, Патриарх Константинополски на гр. език.

[4] „Исторически обекти и лингвистична хронотопия на исихазма в източна тракия“, Д. Лалчев, В. Търново, 2012 г.

[5] Парория е област на територията на Южна Странджа планина – Източна Тракия. Именно там е локализиран по последни данни манастирът на св. Григорий Синаит (Синаитовият манастир). Местността е осеяна с параклиси.

[6] Православен духовник от 14 в., вселенски патриарх в Константинопол (1353 – 1355, 1364 – 1376). Замонашва се в Синайския манастир, а по-късно се мести на Света гора, първоначално във Ватопедския манастир, а след това във Великата Лавра, където става игумен. Привърженик на исихазма и приятел на Григорий Палама.

[7] Неоткритият и до днес скрипторий на исихастите след Търново. †

(Из „ОТХРАНЕН В БЪЛГАРИЯ, ДАРЕН НА РУСИЯ, Св. КИПРИЯН – ПАТРИАРХ КИЕВСКИ, МОСКОВСКИ И НА ЦЯЛА РУСИЯ“ свещ. Л. ЛАЗАРОВ, неиздадена.)

Свещ. Л. ***ЛАЗАРОВ***

СПАСЕНИЕ

Разказ по действителни събития

Съществува ли днес благодарност в човешкото съзнание?... Често седеше, мислеше и неусетно се пренасяше в спомените си.

През лятото работеше като спасител. Мисълта за тези години изпълваше съзнанието му с радост и мъничко тъга. В него прехвърчаха думи на чешки и полски, а често край тях летеше и плажната волейболна топка…

В малкото черноморско селце всички се познаваха. През лятото идваха много чехи, поляци, руснаци и източногерманци. Мястото се оживяваше. Чуваше се всякаква реч и под жарките лъчи на слънцето летуваха доволни туристи. Те до късно седяха под асмите в селските дворове, заедно с гостоприемните си хазяи.

Безгрижие лъхаше от неговите спомени, безгрижието на младостта. Зимите бяха ветровити и студени. По-голямата част от времето му минаваше край бумтящата печка, но през лятото селцето се превръщаше в същински земен рай. Причудливи крайбрежни форми, тихи лагуни, старинни крепости и красиви подводни пейзажи… Това бяха само част от мечтаните младежки предизвикателства, сред които се раждаха истински морски спасители. Е, имаше и такива, които гонеха с дървените си лодки надуваемите играчки на децата и дюшеците на възрастните, а после ги връщаха на собствениците им срещу дребно възнаграждение, но той не беше от тях.

Обикновено всичко минаваше спокойно и най-честите ангажименти му бяха къпането в прозрачните води, надуването на свирката и сънливото наблюдаване на охраняемата зона от сянката на плажния чадър. Така преминаваха дните и лятото вървеше към своя край.

Беше втората половина на август. Тогава бризът ставаше по-силен и често излизаше вълна. Тя жадно ближеше морското дъно, а мъртвото вълнение внасяше неочаквана промяна в безкрайната морска шир. То бе опасно за неопитните, които не можеха да плуват, а просто се забавляваха във водата, опипвайки с крака морското дъно.

Спомняше си как викове привлякоха вниманието му. Той скочи и в далечината видя човек, който махаше безпомощно с ръце, а вълните го скриваха от погледа му. Когато се приближи до удавника, усети, че тялото му е бездиханно и бързо го изтегли до брега. Изнесе я на ръце, оказа се младо момиче, което бе като мъртво. Положи я на горещия пясък, а после приложи всичко, на което го бяха учили. И чудо! Девойката се закашля и от устата ѝ избликна тънка струйка вода. Успя да си поеме въздух и се съживи. Сред множеството притихнали наблюдатели се оказаха и нейните родители. Те я прегръщаха радостно, като в същото време изказваха искрени и сърдечни благодарности на момчето с червените плувки. То все още стоеше на колене до тях и жива руменина обземаше доскоро бледото му лице.

Оказаха се чехи, които помнеше до ден днешен, не само заради спасяването на дъщеря им, но и заради тяхната доброта. Посетиха го в къщи, изказаха благодарност на родителите му. На следващия ден отидоха в кметството и разказаха за случката, за която и без друго вече всички знаеха. Управата му издаде специална грамота и съобщиха името му по местната радиоуредба с благодарности. Всички се гордееха с младия спасител, а последното бе повод за гордост и за самия него. Да спасиш човешки живот не беше дребно нещо, а какво е да се жертваш за цял един народ?

Мислите му трескаво летяха в миналото… По-късно, като преподавател в областния град, беше на излет с учениците из Стара планина: „По стъпките на Ботев“. Спомни си как в едно злочестно село на колежката му се наложи да ползва тоалетна. В близкия двор, обаче, получиха неочаквано-враждебен отговор: „Аз тая тоалетна да не съм я

строила за вас?“!?... Все едно беше вчера. Помнеше ясно случилото се. „Нищо не се е променило“ – мислеше си той. Преди около стотина години тамошното местно население отказва да продаде на Ботев няколко агнета за храна и то срещу част от ревниво пазеното, от ковчежника на четата, злато. Помнеше и прочетеното някъде…как Ботев със сълзи на очи възкликнал: „Тоя народ ли съм тръгнал да спасявам?“. Местен турчин му продава агнета от собствения си чифлик. Не могли да ги изядат! Точно, когато чеверметата били готови се задала потерята и четата побягнала, оставяйки всичко на турците.

Спомените му летят през годините бързо като вятъра, който го отвя на шестстотин километра от Черноморието – почти в Драгоман.

Миналата година, в София, на един тротоар, възрастният човек, който вървеше пред него, видимо загуби равновесие, олюля се и падна на плочките. Дори за миг не се замисли. Клекна, взе го в ръце и го повдигна леко… Уменията на спасител още почиваха някъде дълбоко в душата му. Падналият се свести бързо, погледна го и инстинктивно започна да търси портфейла си. Преди да го намери, с враждебен поглед рече нещо от сорта: „Искаш да ми вземеш парите, а?“. Явно напипал портфейла си, погледна гузно, но не се извини…

Изправи го на крака и си тръгна. Отново бе спасил някого, но вместо удовлетворение, усети как го свива стомахът!

Вървеше и си мислеше: българинът все още не почита своите спасители, не ще да участва в спасението си, като че не иска да бъде спасен… А крадците и предателите не го притесняват, дори им пристава, подражава им. Затова не може да бъде спасен! †